

GELENEKSEL KONUTLARDA FİZİKSEL DEĞİŞİM: BURSA'DA ÜÇ ÖRNEK YAPI

*Z. Sevgen PERKER**
*Nilüfer AKINCITÜRK**

Özet: Toplumların önemli tarihsel, kültürel ve yapısal mirasları olan geleneksel konutlar uzun süreli kullanımda çeşitli nedenler ile değişime uğramaktadır. Geleneksel konutlar sosyal yaşamda meydana gelen değişikliklere bağlı olarak ortaya çıkan güncel kullanıcı gereksinim ve isteklerine yanıt veremez duruma gelebilmektedir. Bu çalışma Osmanlı'nın ilk başkenti olan Bursa'da bulunan geleneksel konut örnekleri üzerinde sözü edilen fiziksel değişimi incelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Konut, Fiziksel Değişim, Bursa

The Physical Alteration On Traditional Houses: Three Examples in Bursa

Abstract: It is clear that traditional house which has importance for society in historical, cultural and structural means, is worn and vanished through a long-time usage for different reasons. Traditional residences can not answer to the up-to-date needs and requests which arose from the changes in cultural and living styles. This study aims to examine that physical alteration on traditional house exapmles of Bursa which is the first capital city of Ottoman Empire, with a critical point of view.

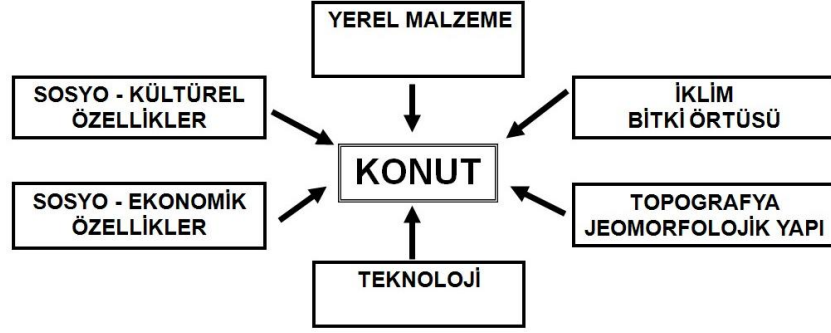
Key Words: Traditional House, Physical Alteration, Bursa

1. GİRİŞ

Tarihsel, kültürel ve yapısal anlamda değer taşıyan geleneksel konutların çeşitli nedenler ile her geçen gün yıprandığı ve giderek yok olduğu bilinen bir gerçektir. Oysa günümüze kadar ulaşan ve mimari mirasımızı oluşturan geleneksel yapıların en iyi şekilde korunması ve geleceğe aktarılması gerekmektedir. Korumanın ilk basamağını ise yıpranmayı meydana getiren nedenleri tanımak ve ortaya koymak oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze yapılan pek çok akademik çalışmanın içerdiği çeşitli alan incelemelerinde geleneksel konutların kültürel ve yaşamsal değişime bağlı olarak gelişen güncel gereksinim ve isteklere yanıt verebilmesini sağlayacak fiziksel düzenlemelerin özgün strüktür ve malzeme ile etkileşiminde birtakım sorunların olduğunu ortaya koymuştur.

“Ev” ve “Konut” pek çok dilde aynı anlamda ele alınmakta ve kullanılmakta olan iki kavramdır. Ancak evin anlamı ile ilgili olarak yapılan pek çok bilimsel çalışma “ev” kavramının; aile yaşamının merkezi, aidiyet, özgürlük, kendini ifade etme, kişisel kimlik, sosyal statü, ekonomik varlık vb. gibi güçlü ve duygusal içeriklere sahip olduğunu göstermektedir (Somerville, 1993). “Konut” kavramı ise bütün bu anlamlardan daha baskın olarak çeşitli yapı malzeme ve elemanları ile oluşturulmuş olan ve içinde insanların ikamet ettiği strüktürel bir varlığı tarif etmektedir. Aslında fiziksel varlık olarak konut “ev” kavramının içerdiği anlamların yanı sıra malzeme ve taşıyıcı sistem elemanlarının bir araya gelmesiyle oluşan bir mimarlık ürünüdür. Bu bağlamda konutun çağlar boyunca inşa edildiği toplumun sosyo - ekonomik, sosyo - kültürel özellikleri ile bulunduğu çevrenin iklim, bitki örtüsü, topografya, jeomorfolojik yapı, yerel malzeme ve teknoloji gibi fiziksel özelliklerinin harmanlanması ile var olduğu görülmektedir (Şekil 1).

* Uludağ Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, 16059 Görükle, Bursa.

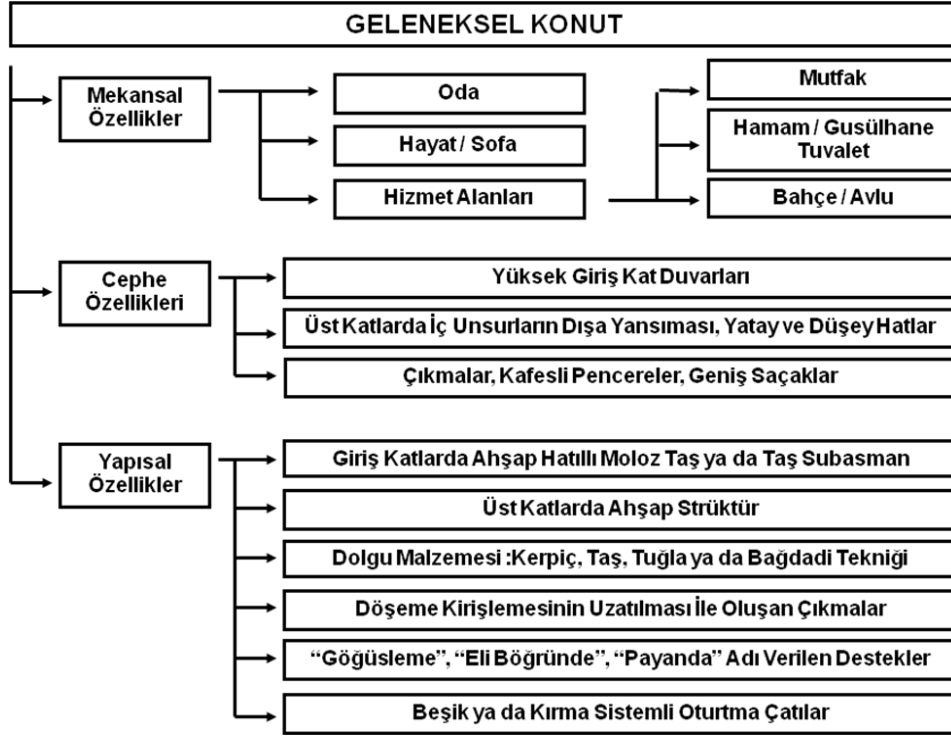
Şekil 1:
Konutu Oluşturan Unsurlar

Sedad Hakkı Eldem'in tanımıyla "Türk Evi" Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde yerleşmiş, gelişmiş ve beş yüz yıl kadar tutunmuş, kendi özellikleri ile var olmuş bir konut tipidir. Ancak ev ve konut kavramlarından yola çıkılarak incelendiğinde İmparatorluğun farklı coğrafi ve kültürel nitelikler taşıyan bölgelerinde birbirinden farklı konut geleneklerinin var olduğu da görülmektedir. Günümüzde ülkemizin özellikle batı, güneybatı, güneydoğu ve kuzeydoğu bölgelerinde Türklerden önceki yapı geleneklerini yansıtan çok sayıda konuta rastlanmaktadır. Kırsal alanlarda sıklıkla karşılaşılan kerpiç yapı geleneğinin ise Anadolu'daki en eski kültür katmanının temsilcisi olduğu söylenebilmektedir. Sözü edilen tüm bu konutlar "Geleneksel Konut" olarak nitelendirilebilmektedir. Ancak pek çok akademik çalışmada; temelde Anadolu Türkmen Kültürü ile Osmanlı Kültürü'nün bir sentezi niteliğini taşıyan, Anadolu topraklarında geçmiş konut geleneklerinden, yapım teknikleri ve malzemelerinden etkilenerek onların verilerinden yararlanan fakat zamanla ondan farklılaşan ve oluşumunu Kuban'ın deyimiyle büyük olasılıkla 16. Yüzyıl'dan sonra tamamlamış olan, karmaşık yapı teknikleri ile inşa edilen, ağırlığı ahşap taşıyıcı sistem olan, "Hayatlı Ev" olarak isimlendirilen konut tipi ve türleri "Geleneksel Konut" başlığı altında ele alınmaktadır. Söz konusu konutlar özellikle Batı Anadolu, Rumeli ve Orta Anadolu çevresindeki ormanlık kuşakta konumlanmaktadır. "Hayatlı Ev" denilen genellikle iki katlı, ağırlıklı olarak ahşap taşıyıcılığı ve kırsal nitelikli geleneksel konutun en önemli özelliği ise özgün bir Türk dönemini anlatması, bu dönemin sosyal niteliklerini, yapı geleneğini ve estetik tercihlerini yansıtan önemli bir maddi kültür unsuru olmasıdır (Çobancaoğlu 1998 ve Kuban 1998).

Plan özellikleri açısından incelendiğinde sözü edilen geleneksel konutlarda iki önemli unsur dikkati çekmektedir. Bu unsurlar oda ve odalar arasındaki alanı tanımlayan sofa'dır. Geleneksel konutta yer alan odaların en önemli özellikleri konut içindeki pek çok eylemi kendi başlarına karşılayabiliyor olmalarıdır. Ataerkil aile yapısını meydana getiren her bir çekirdek ailenin kendi evini oluşturan odada; oturma, yemek yeme, çalışma, uyuma ve hatta yıkanma eylemlerinin tümü gerçekleştirilebilmektedir. Odaların düzenlenmesindeki ilkeler temelde toplumsal yaşantıya bağlı olarak oluşmuş, yapının taşıyıcı düzeni ise odanın boyutunu, biçimini, pencere ve kapı gibi elemanlar aracılığı ile iç - dış mekân ilişkilerini etkilemiştir. Bu bağlamda tıpkı konut gibi oda da "oda kavramı" ve "taşıyıcı sistem" in farklı ilişkileri sonucunda oluşmuştur.

Odaların etrafındaki hizmet alanını oluşturan, odalar arası ilişkilerin sağlandığı ve ataerkil ailenin toplanma mekanı niteliğini taşıyan sofa ise geleneksel konutun diğer önemli plan unsurudur. Odalar ile sofa arasındaki ilişki türü ise geleneksel konutun plan düzlemindeki çeşitliliği tarif etmektedir. Anadolu'da bulunan geleneksel ahşap konutlar bu bağlamda sofasız, iç sofalı, dış sofalı ve orta sofalı olmak üzere sınıflandırılabilir (Küçükerman 1996).

Yapısal özellikler açısından incelendiğinde ise bu geleneksel konutların zemin kat dış duvarlarının ya da subasmanlarının genellikle ahşap hatıllı taş yığma tekniği ile inşa edildiği, üst katlarının ise kerpiç, taş veya tuğla dolgu ahşap karkas yapım tekniği ile oluşturulduğu görülmektedir. Ülkemizin Marmara, Ege, Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinin özellikle kentlere yakın kırsal alanlarında bağdadi tekniğinin uygulandığı geleneksel konutlara da rastlanmaktadır. Kullanılan yapı malzemelerinin yakın çevreden seçilmiş olması ise sözü edilen geleneksel konutun en önemli özelliklerindedir (Perker 2010). Geleneksel konutun özelliklerine ilişkin şema Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2:
Geleneksel Konutun Özellikleri

2. GELENEKSEL KONUTLARDA DEĞİŞİM

Değişim kavramı, sosyokültürel ve sosyoekonomik anlamda ele alındığında bir yaşam biçiminden diğer bir yaşam biçimine geçmeyi ifade etmektedir. Yaşam biçiminde söz konusu olan değişim ise fiziksel mekâna doğrudan yansımaktadır. Bu bağlamda geleneksel konutlar zamansal süreçte, içlerindeki kullanıcının yaşamsal değişimlerine bağlı olarak fiziksel değişimler geçirmekte, geçirdikleri değişimlerin bazıları ise bozulmalara neden olmaktadır.

Geleneksel konutların kullanıcılarında meydana gelen yaşamsal değişimlerin neden olduğu fiziksel değişimin incelenmesi, değişime bağlı oluşan bozulmaların ortaya konmasında bir aşama oluşturmakta, restorasyonların doğru yapılması için ön koşul olmaktadır. Değişimin neden ve türlerini kavramadan yapılacak müdahaleler yanlış olabilmekte ya da tanı doğru konmadığı için yapılacak müdahale amaca hizmet edememektedir.

Ülkemiz 1950'lerde sanayi toplumu olma yoluna girdiğinde, kırsal yerleşmelerde yer alan geleneksel konut kullanıcılarının yaşamları da bu değişimden önemli ölçüde etkilenmiştir. Söz konusu bölgelerde yaşayan geleneksel geniş ailelerin genç üyelerinin kentlere öncelikle çalışmaya, ardından da yaşamaya gitme eğilimleri geleneksel geniş ailenin çözülmesini ve yerini ağırlıklı olarak çekirdek aile yaşamına bırakmasını beraberinde getirmiştir. Kente yerleşemeyen ve çekirdek aileye özgü yaşam biçimini kırsal yerleşmedeki geleneksel konutta sürdürme eğilimi gösteren sosyal yapı ise geleneksel konutların kullanım biçimlerinin, bir başka deyişle plan şemalarının değişmesine neden olmaktadır. Bir başka deyişle, konut kullanıcılarının sosyal, kültürel, ekonomik yapılarında, gereksinim ve isteklerinde meydana gelen değişiklikler geleneksel konutun plan şemasının değişiminde oldukça etkili olmuştur. Geleneksel konutların plan şemalarındaki değişimler kullanıcılar tarafından, kendi gereksinim ve isteklerine göre yapıldığında ise bu değişim geleneksel konutlardaki bozulmanın bir türü olarak nitelendirilebilmektedir. Yapılan araştırmalar geleneksel geniş aile düzenine göre inşa edilmiş olan geleneksel konutun plan şemasında birden fazla ailenin ayrı ayrı yaşamasına olanak sağlayacak türden bölüntüler oluştuğunu, geleneksel konutun birden fazla konuta bölündüğünü göstermektedir. Ayrıca 1950 sonrası dönemde toplum içinde giderek yaygınlaşan apartmanda yaşama isteği ve yaşamsal ge-

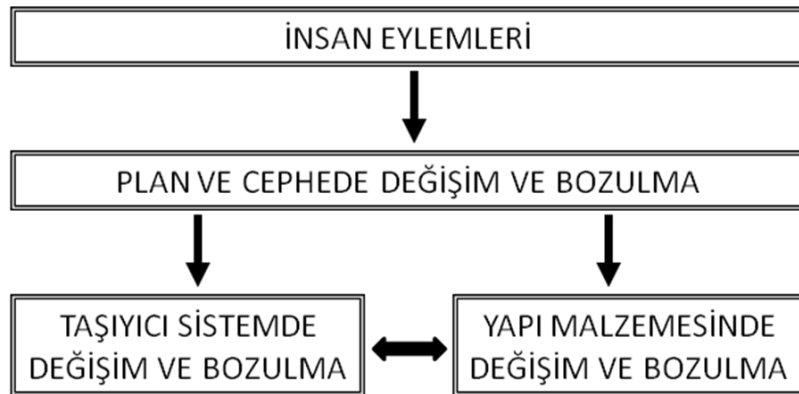
reksinimlerin gerçekleştirilmesinde meydana gelen değişimler (yemek yeme, oturma, uyuma eylemleri için özelleşmiş mekân arayışları) geleneksel konutun plan düzenini değiştirmiştir. Geleneksel konutların ıslak hacim düzenleri de günümüz anlayışından oldukça uzak olduğundan kullanıcının bu mekânlarda yeni düzenlemelere gitme eğilimleri de artmıştır. Plan şemalarında meydana gelen değişimlerin ise konut cephesine doğrudan yansıdığı görülmektedir. Bir konutun birden fazla konuta bölünmesi nedeniyle yapı cephesinde yerini alan yeni giriş kapıları bu durumun en belirgin örneğidir.

Geleneksel konutların taşıyıcı sistemlerinde zaman içinde çeşitli bozulmalar meydana gelmesi kaçınılmazdır. Geleneksel konutların taşıyıcı sistemlerinde meydana gelen bozulmalar genellikle iki başlık altında ele alınarak incelenebilmektedir. Bunlar zemin özellikleri, arazi yapısı, mekanik etkiler, taşıyıcı sistem ve detaylandırma ile ilgili olan iç nedenler ile deprem, yangın, toprak kayması, su, termal hareketler, rüzgâr ve insan ile ilgili olan dış nedenler olarak sıralanabilmektedir. Taşıyıcı sistemde meydana gelen bozulmalar kendilerini çatlak, çökme, ayrılma ve yıkılma vb. şeklinde göstermektedir.

Geleneksel konutların taşıyıcı sisteminde oluşan her bir bozulma konutun ömrüne etki etmektedir. Ancak özellikle dış nedenler kapsamında ele alınan kullanıcı kaynaklı bozulmalar bu anlamda ayrı bir önem taşımaktadır. Bunun nedeni kullanıcının değişen yaşantıya bağlı gereksinim ve isteklerinin farklılaşması sonucunda geleneksel konutların plan ve cephelerinde yaptıkları değişiklikler ve yapılan değişikliklere bağlı olarak oluşan bozulmalar doğrudan yapı taşıyıcı sistemine yansımakta ve geleneksel konutun bozulmasının artmasına ya da bozulma sürecinin hızlanmasına neden olmaktadır.

Geleneksel konutlarda kullanılan yapı malzemelerinde de çeşitli etkenler sonucunda zaman içinde bozulmalar meydana gelmektedir. Yapı malzemelerinde meydana gelen bozulmalar temelde; malzeme özelliklerinden kaynaklanan bozulmalar, fiziksel etkilerden kaynaklanan bozulmalar, kimyasal etkilerden kaynaklanan bozulmalar, biyolojik etkilerden kaynaklanan bozulmalar ve insan etkeninden kaynaklanan bozulmalar olarak sıralanabilmektedir. Yapı kullanıcısının müdahalesi ile geleneksel konutun fiziksel yapısında oluşan değişiklikler taşıyıcı sistem bozulmalarını arttırdığı gibi yapı malzemesindeki bozulmaları da arttırmaktadır (Perker 2010).

Geleneksel konutta değişim ve bozulma konusu ile ilgili olarak yapılan araştırma ve incelemeler konunun çeşitli boyutları olduğunu göstermektedir. Ancak konuya hangi boyuttan yaklaşırsa yaklaşılsın tüm değişim – bozulma türlerinin birbirleriyle ilişkisi olduğu, değişim ve bozulmanın kaynağında ise temelde insanın ve insan eylemlerinin bulunduğu görülebilmektedir. Bu bağlamda geleneksel konutun kullanım sürecinde üç ana unsurunda (plan / cephe, taşıyıcı sistem ve yapı malzemesi) birtakım değişimlerin meydana geldiği, ancak bunlardan bir tanesinin aynı zamanda diğer ikisinin nedeni olarak görülmesi gerektiği söylenebilmektedir. Konutun plan ve cephesinde meydana gelen değişimler, yani kullanıcıların sosyal yaşamlarında meydana gelen değişikliklerin birer yansıması olan değişimler ve bozulmalar aynı zamanda konutun taşıyıcı sistemi ile malzemesini de değiştiren ve bozan etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3:

Geleneksel Konutta Değişim ve Bozulma

3. ÖRNEK YAPILAR ÜZERİNDEN FİZİKSEL DEĞİŞİMİN İRDELENMESİ

Geleneksel konutların korunarak yaşatılabilmesinde önemli olan bozulmaların anlaşılabilmesinde kullanıcı eliyle yapılan değişikliklerin ortaya konması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda geleneksel konutlarda yaşanan sosyal değişmeye bağlı olarak kullanıcıların yaptıkları müdahaleler temelde iptal etme, bölme, dönüştürme, genişletme, ekleme olmak üzere beş başlık altında incelenebilmektedir (Sağdıç 2001).

3.1. İptal Etme

Geleneksel konut kullanıcılarının, güncel gereksinim ve isteklerini karşılamak üzere konutlarda yaptıkları değişikliklerden ilki konuttaki bazı yapı bileşenlerinin ya da birtakım mekânların iptal edilmesidir. Geleneksel konutlarda günümüzde kullanıcıları tarafından en çok iptal edilen yapı bileşenleri kapı ve pencereler; mekânlar ise merdiven evleri, sofalar ya da odalar olmaktadır. Konutun bir katının tümüyle iptal edildiği örneklerle de rastlanmaktadır. Bazı örneklerde ise odalar arası duvarların kaldırıldığı ve böylelikle mekânın genişletildiği görülmektedir.

3.2. Bölme

Geleneksel konut kullanıcılarının konutlarına yaptıkları önemli müdahalelerden bir diğeri ise bölmedir. Geleneksel konutlarda kullanıcı eliyle gerçekleştirilen değişikliklerden bölme genel anlamda iki türlü olabilmektedir. Bunlardan ilki oda, sofa vb. mekânların tek tek ve kendi içlerinde bölünmeleri iken, diğeri konutun tamamının yatayda ya da düşeyde iki ya da daha fazla sayıda ailenin kullanımına olanak tanıyacak biçimde bölünmesidir. Yatayda bölünen örneklerde üst kat pencerelerinin kapiya dönüştürülmesi, yapıya içeriden ya da dışarıdan yeni merdiven eklenmesi, her kata ayrı ıslak hacimlerin eklenmesi en belirgin müdahalelerdendir. Düşeyde bölünen örneklerde ise yapıya her bir bölüm için ayrı merdiven ve giriş mekânının eklenmesi, her bölüme ayrı ıslak hacimlerin eklenmesi, sofanın ya da odanın bölünmesi ile farklı kullanımlar için mekânlar elde edilmesi gibi müdahaleler görülmektedir.

3.3. Dönüştürme

Geleneksel konut kullanıcılarının konut mekânlarını üç türlü dönüştürdükleri görülmektedir. Bunlardan ilki özgün durumunda çok fonksiyonlu olan odaların oturma odası, misafir odası, yatak odası, çalışma odası, çocuk odası vb. gibi farklı işlevlere yönelik kullanımlara uyarlanması iken, ikincisi oda ya da sofanın tamamının ya da bir bölümünün özellikle mutfak, banyo ve wc gibi ıslak hacimlere dönüştürülmesi olmaktadır. Diğer bir dönüştürme türü ise geleneksel konutun özgün malzemelerinin yerlerini farklı malzemelerin almasıdır.

Geleneksel konutta kullanıcı eliyle gerçekleştirilen değişiklikler malzeme dönüşümü anlamında ele alındığında;

- Pencere ve kapı doğramalarının ahşaptan pvc veya alüminyuma dönüşümü,
- Taşıyıcı yapı elemanlarının taş ve ahşaptan betonarmeye dönüşümü,
- Dolgu malzemesinin kerpiçten tuğlaya dönüşümü,
- Merdivenin ahşaptan betonarmeye dönüşümü,
- Özellikle ıslak hacimlerde döşeme kaplamalarının ahşaptan betona ya da farklı malzemelere dönüşümü göze çarpmaktadır.

3.4. Genişletme

Geleneksel konut kullanıcılarının konutlarına yaptıkları değişikliklerden genişletme iki türde ele alınabilmektedir. Bunlardan ilki konut içi mekânların günümüz gereksinimleri için büyüklük açısından yetersiz bulunması nedeniyle gerçekleştirilmektedir. Geleneksel konutlarda kullanıcı eliyle yapılan genişletme uygulamalarının en sık görüleni; odaların genişletilmesi, genişletilen mekânın oda ya da mutfak olarak kullanılmasıdır. Diğer ise geleneksel konutların özgün pencerelerinin kullanıcı istekleri nedeniyle genişletilmesidir.

3.5. Ekleme

Geleneksel konutun cephesine doğrudan yansıyan, hatta konutun tarihsel, kültürel, estetik vb. değerlerini tehdit etmesinin yanı sıra yapı malzemesi, bileşen ve sistem düzeyinde ele alınması gereken en önemli müdahale türlerinden biri eklemedir. Ekleme; mekânsal boyutta olabildiği gibi kitle boyutunda da olabilmektedir. Geleneksel konut kullanıcılarının konutlarına en fazla ekleme yaptıkları mekânlar ıslak hacimler, oda, giriş holü, merdiven evi vb. dir. Sayılan mekânlar yapı içine tekil olarak dahil edilebildikleri gibi yapı dışına kitle halinde de eklenebilmektedirler (Perker ve Akıncıtürk 2010).

3.6. Örnek Yapılar

Bu çalışma kapsamında Osmanlı'nın ilk başkenti olma özelliği nedeniyle geleneksel konut dokusu bakımından oldukça zengin bir bölge olan Bursa'dan 3 adet örnek yapı seçilmiş ve seçilen örnek yapılar üzerinde fiziksel değişimin irdelenmesi amaçlanmıştır. Örnek yapıların seçilmesinde temsil gerçekliği olması açısından fiziksel değişim çeşitliliği esas alınmış, kullanıcı eliyle gerçekleştirilen tüm müdahale türlerini yansıtacak konut örneklerinin irdelenmesi hedeflenmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan örnek yapılarda kullanıcı eliyle gerçekleştirilen fiziksel değişimin plan şemaları üzerinden okunması yöntem olarak benimsenmiştir. Seçilen konut örneklerinde kullanıcı eliyle gerçekleştirilen fiziksel değişimin okunmasında esas oluşturacak projelerin temin edilmesinde Bursa Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurul Müdürlüğü arşivinden yararlanılmış, elde edilen projeler üzerinden plan şemaları çıkartılmıştır. Plan şemalarının irdelenmesi sonucunda her bir konut için kullanıcı eliyle yapılan fiziksel değişiklikler listelenmiş ve söz konusu değişikliklere ilişkin fiziksel değişim şemaları oluşturulmuştur.

3.6.1. Gurabahane-i Laklakan

Osmanlı dönemi örneklerinden olan yapı 19. yüzyılda dünyanın ilk leylek hastanesi olarak hizmete açılmıştır (Şekil 4). Üç katlı olan yapı Setbaşı'nda Irgandı Köprüsü'nün bitiminde konumlanmaktadır. İnşa edildikten bir süre sonra kullanıcıları tarafından ikiye bölünen yapıda birtakım mekânsal ve yapısal değişiklikler meydana gelmiştir.

Yapının orijinalinde bodrum katında servis mekânlarının diğer katlarda ise yaşama mekânlarının bulunduğu bilinmektedir. Yapının bodrum kat duvarları çamur harçlı yığma taş, zemin ve üst kat duvarları ise kerpiç ve tuğla dolgulu ahşap karkas tekniği ile inşa edilmiştir. Döşeme ve tavanları ahşap malzeme ile oluşturulmuştur. Kiremit örtülü ahşap çatı konstrüksiyonuna sahip olan yapının pencere ve kapı doğramaları ahşaptır.

Şekil 4:

Gurabahane-i Laklakan

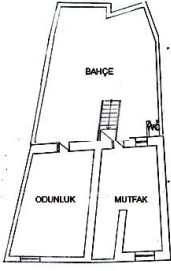

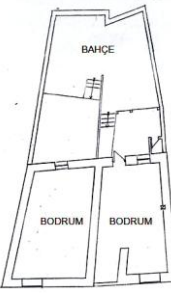
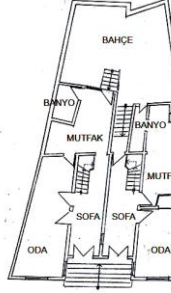

Kaynak: Osmangazi Belediyesi Arşivi, 2009

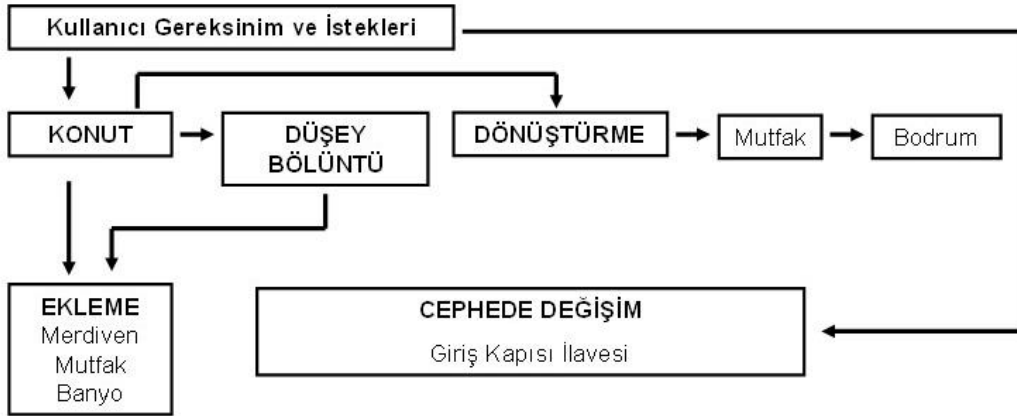
Yapı ilk yapımından sonra bir süre konut olarak kullanılmıştır. Kullanım sürecinde yapının bodrum katında kullanıcı eliyle yapılan değişiklikler kapsamında; yapının düşeyde ikiye bölündüğü, bahçeden yapıya ulaşan iki adet merdivenin dıştan yapıya eklendiği, önceden mutfak olan mekânın ise bodrum olarak kullanıldığı görülmektedir.

Zemin katta kullanıcı eliyle yapılan değişiklikler kapsamında; sofanın ikiye bölündüğü, yapıya dışarıdan iki adet mutfak ile iki adet banyonun eklendiği, üst kata çıkan merdiven sayısının birden ikiye çıkartıldığı, iki odanın birleştirilmesi ile bir adet büyük oda elde edildiği görülmektedir. Yapıda

kullanıcı eliyle gerçekleştirilen değişiklikler Tablo 1’de, fiziksel değişim şeması ise Şekil 5’te görülmektedir.

Tablo 1. Gurabahane-i Lakkakan Plan Şemaları

	Bodrum Kat	Zemin Kat	Birinci Kat
Kullanıcı Müdahalesinden Önce			
Kullanıcı Müdahalesinden Sonra			

Şekil 5:

Gurabahane-i Lakkakan Fiziksel Değişim Şeması

3.6.2. Gümüştepe Halk Eğitim Merkezi

Konut olarak inşa edildiği bilinen yapı Bursa'nın Nilüfer İlçesi, Gümüştepe Mahallesi'nde yer almaktadır (Şekil 6). Yapının oturduğu arazideki eğim nedeniyle bir bölümü iki diğer bölümü ise tek katlı olarak inşa edilmiştir. Konut olarak inşa edildikten bir süre sonra kullanıcılar tarafından yapıda birtakım mekânsal ve yapısal değişiklikler yapıldığı bilinmektedir. Bodrum katın toprağa gömülen yöndeki duvarı çamur harçlı yığma taş, yapının diğer duvarları ise kerpiç dolgululu ahşap karkas tekniği ile inşa edilmiştir. Çatı sistemi ahşap konstrüksiyon üzerine alaturka kiremit örtü ile oluşturulmuş olan yapının döşeme, tavan ve doğrama elemanları ahşaptır.

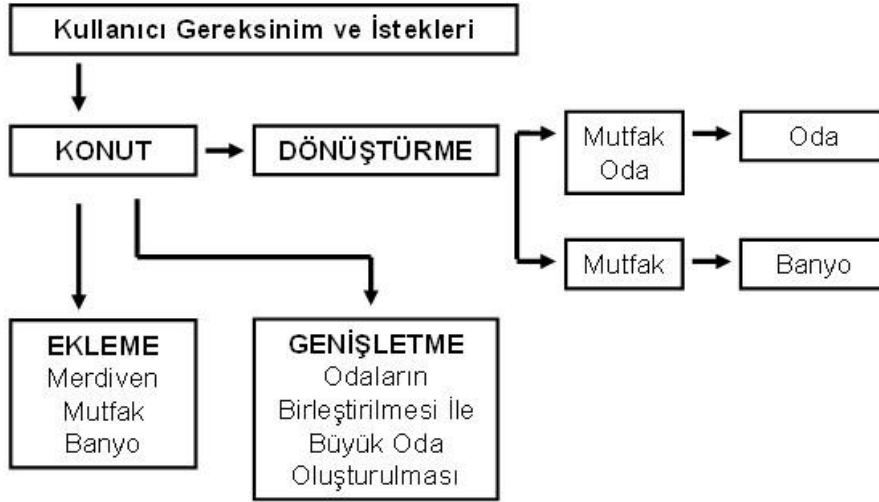

Şekil 6:
Gümüştepe Halk Eğitim Merkezi
Kaynak: www.wowturkey.com, 2009

Konutun bodrum katında kullanıcı eliyle yapılan değişiklikler kapsamında; mutfak ve oda olarak kullanılan mekânın yalnızca oda kullanımına elverişli hale getirildiği görülmektedir. Zemin katta kullanıcı eliyle yapılan değişiklikler kapsamında ise; önceden mutfak olarak kullanılan mekânın banyoya dönüştürüldüğü, iki odanın birleştirilmesi ile bir büyük oda elde edildiği görülmektedir. Yapıda kullanıcı eliyle gerçekleştirilen değişiklikler Tablo 2’de, fiziksel değişim şeması ise Şekil 7’de görülmektedir.

Tablo 2. Gümüştepe Halk Eğitim Merkezi Plan Şemaları

	Bodrum Kat	Zemin Kat
Kullanıcı Müdahalesinden Önce		
Kullanıcı Müdahalesinden Sonra		

Şekil 7:

Gümüştepe Halk Eğitim Merkezi Fiziksel Değişim Şeması

3.6.3. Tophane'de Konut

Yapı Tophane Kuruçeşme Mahallesi'nde bulunmaktadır (Şekil 8). Özgün durumunda yapının her iki katında da yaşama mekânları yer almaktadır. İki katlı olan yapının alt kat duvarları ahşap hatıllı, çamur harçlı taş yığma, üst katları ise ahşap karkas yapım tekniği ile oluşturulmuştur. Döşeme, tavan, doğrama vb. elemanları ahşap olan yapının giriş cephesi ikinci kat orta aksında süslemeli ahşap korkulukları olan ahşap bir balkon bulunmaktadır.

Şekil 8:

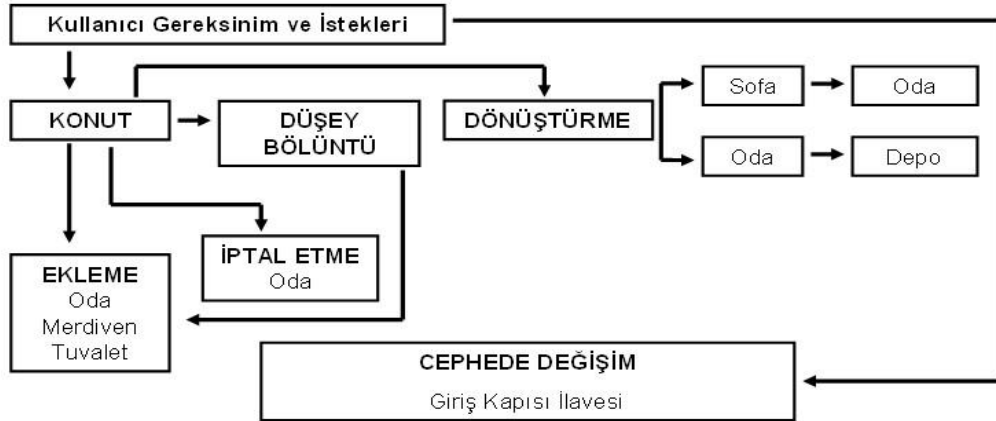
Tophane'de Konut

Kaynak: Z.S. Perker Arşivi, 2009

Yapının zemin katında kullanıcı eliyle yapılan değişiklikler kapsamında; bahçede bulunan odanın iptal edildiği, sofanın ikiye bölüdüğü, sofaya iki adet oda ile bir adet merdiven eklendiği ve yapıya dıştan iki adet tuvalet eklendiği görülmektedir. Birinci katta kullanıcı eliyle yapılan değişiklikler kapsamında ise; sofanın ikiye bölüdüğü, sofaya iki adet oda eklendiği, bir diğer odanın ise bölünmesi ile depo mekânının elde edildiği görülmektedir. Yapıda kullanıcı eliyle gerçekleştirilen değişiklikler Tablo 3'te, fiziksel değişim şeması ise Şekil 9'da görülmektedir.

Tablo 3. Tophane Kuruçeşme’de Geleneksel Konut Plan Şemaları

	Zemin Kat	Birinci Kat
Kullanıcı Müdahalesinden Önce		
Kullanıcı Müdahalesinden Sonra		

Şekil 9:

Tophane Kuruçeşme’de Geleneksel Konut Fiziksel Değişim Şeması

4. SONUÇ

Toplumumuzun özellikle 1950’li yıllardan itibaren yaşadığı sanayileşme ve hızlı kentleşme ile oluşan sosyal değişim sürecinde gereksinim ve istekleri hızla farklılaşan geleneksel konut kullanıcılarının isteklerine yanıt alamadıkları geleneksel konutları fiziksel ve işlevsel bakımdan değiştirmeye başladıkları görülmektedir. Kullanıcıların geleneksel konutları kendi gereksinim ve isteklerine yanıt verebilir duruma getirmeye yönelik olarak gerçekleştirdikleri fiziksel müdahaleler ise geleneksel konutun özgün mekânsal ve yapısal özelliklerinin zarar görmesine neden olmaktadır.

Geleneksel konutların korunarak yaşatılması ve geleceğe aktarılması ise ancak içlerindeki yaşantının devamlılığı ile mümkün olmaktadır. Geleneksel konutlardaki yaşantının devamlılığı için öncelikle kullanıcının güncel gereksinim ve isteklerinin karşılanması gerekmektedir. Ancak bunu yaparken koruma / kullanma dengesi doğru kurulmalıdır.

5. KAYNAKLAR

1. Çobancaoğlu, T. 1998. Türkiye’de Ahşap Evin Bölgelere Göre Yapısal Olarak İncelenmesi ve Restorasyonlarında Yöntem Önerileri. Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
2. Kuban, D., 1998. Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları. YEM Yayınları, İstanbul.
3. Küçükerman, Ö. 1996. Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.
4. Perker, Z.S. 2010. Geleneksel Anadolu Konutunun Güne Uyarlanması Yapısal Bir Model. Doktora Tezi (Yayınlanmamış). Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı. Bursa.
5. Perker, Z.S., Akıncıtürk, N. Geleneksel Konutun Geleceği Bağlamında Kullanıcı Müdahaleleri: Yapısal Sorunlar Açısından Bir İrdeleme. 6. Uluslararası Mimar Sinan Sempozyumu Bildirisi (Basım Aşamasında), Trakya Üniversitesi, Edirne.
6. www.wowturkey.com, 2009, Hakan Aydın Arşivi.

Makale 18.06.2010 tarihinde alınmış, 01.11.2010 tarihinde düzeltilmiş, 06.01.2011 tarihinde kabul edilmiştir.
İletişim Yazarı: Z.S. Perker (zsperker@uludag.edu.tr).

